

Aleksandra Nowak-Gruca

Twórczość i jej ochrona w świetle projektu księgi pierwszej kodeksu cywilnego

Streszczenie

W artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy projektowane regulacje kodeksu cywilnego pozwolą na rozwiązanie dotychczasowych problemów ochrony wysiłków twórczych człowieka związanych z nieprecyzyjnym pojęciem twórczości. Wykorzystując tradycyjną metodę dogmatyczną, w artykule przeprowadzono szczegółową analizę problematyki kodeksowej ochrony twórczości w kontekście regulacji obowiązującej i projektowanej w celu znalezienia skutecznej metody ochrony przede wszystkim tam, gdzie regulacje szczegółowe wciąż pozostają niewystarczające. Analiza konstrukcji przyjętych przez projektodawcę w zakresie ochrony osiągnięć twórczych doprowadziła do wniosku, że mimo rozbudowanego katalogu środków ochronnych proponowane w projekcie księgi pierwszej kodeksu cywilnego rozwiązania wciąż pozostają niewystarczające, przede wszystkim ze względu na trudności w ustaleniu zakresu przedmiotowego ochrony. Ponadto należy postulować odpowiednie ukształtowanie relacji pomiędzy regulacją kodeksową a regulacjami szczegółowymi, aby zapewnić odpowiedni poziom ochrony wszelkim dobrom o charakterze intelektualnym, w których przypadku wysiłek twórczy człowieka zasługuje na ochronę.

Słowa kluczowe: twórczość, osiągnięcia twórcze, autorskie dobra osobiste, ochrona autorskich praw osobistych.

1. Wprowadzenie

Potrzeba zapewnienia należytej ochrony prawnej twórczości nie budzi większych wątpliwości, ale samo pojęcie twórczości w prawie wciąż nie zostało należycie zdefiniowane. Utrzymujące się od lat, a nawet dziesięcioleci problemy w zakresie ochrony twórczości na pewno wymagają inicjatywy ustawodawczej w tym obszarze. W świetle problemów ze zdefiniowaniem przedmiotu ochrony prawa autorskiego (utworu) oraz określeniem twórczości w świetle reguł obecnie obowiązującego prawa cywilnego pojawia się wyraźna potrzeba ustalenia, kiedy, jaka i czy każda aktywność umysłowa człowieka zasługuje na ochronę. Właściwa regulacja kodeksowa mogłaby dostarczyć skutecznego narzędzia ochrony, zwłaszcza tam, gdzie regulacje szczegółowe pozostają wciąż niewystarczające.

W artykule w pierwszej kolejności zarysowano pojawiające się w praktyce trudności z ochroną twórczej aktywności człowieka, co w założeniu miało umożliwić zbadanie, czy nowa propozycja rozwiązań kodeksowych przyczynia się do zmiany takiego stanu rzeczy. Analiza projektowanych regulacji, bez względu na ich dalsze losy, stanowi doskonały punkt wyjścia do wskazania racjonalnych poziomów ochrony twórczości, a także poszukiwania proporcjonalnych i efektywnych środków tejże ochrony.

2. O potrzebie ochrony twórczości

Na przestrzeni wieków pojęcie twórczości ewoluowało. W. Tatarkiewicz swoje rozważania o pojęciu twórczości podsumowuje w następujący sposób: „Z powyższych wywodów wynika, że twórczość nie jest pojęciem wzorowym. Sam wyraz «twórczość» jest wieloznaczny, zmieniał bowiem w ciągu dziejów swe znaczenie; a znaczenie końcowe, dziś aktualne, jest (by użyć Kartezjańskiego rozróżnienia) co najwyżej jasne, ale na pewno nie wyraźne” [Tatarkiewicz 1975, s. 5 i nast.].

Według klasycznej definicji M.I. Steina twórczość to proces prowadzący do nowego wytworu, który jest akceptowany jako użyteczny lub do przyjęcia dla pewnej grupy w pewnym okresie. W myśl tej definicji jakaś grupa społeczna w określonym czasie historycznym uznaje jakiś wytwór za wystarczająco nowy i wartościowy, aby go nazwać twórczym, a jego autora – twórcą [Stein 1953, s. 36].

A. Maslow zwraca uwagę na to, że jego spojrzenie na sprawy twórczości zmieniało się. Jedną z kluczowych zmian jest właśnie postrzeganie twórczości jako atrybutu jedynie artysty, które A. Maslow podaje w wątpliwość, przywołując przykłady „zwykłych” ludzi, którzy także są twórczy. Niezwykle ciekawie jawi się podejście K.J. Szmidta, który wprowadza pojęcie szczebli twórczości, dzięki

któremu dzieli działalność twórczą człowieka na poszczególne poziomy. Jest to sposób na pogodzenie wielu różnych teorii dotyczących twórczości. W efekcie wyróżniono: twórczość codzienną – powszednią, twórczość amatorską, twórczość profesjonalną, twórczość mistrzowską oraz twórczość transgresyjną – przełomową [Szmidt 2013, s. 734].

Niewątpliwie pojęcie twórczości już dawno wyzwoliło się z kręgu sztuki i funkcjonuje obecnie w takich sferach życia ludzkiego, jak: nauka, wynalazczość, inżynieria, biznes czy nawet wiedza praktyczna i rozwiązywanie problemów.

Działalność twórcza jest w swej istocie niezwykle abstrakcyjna i w szczególności sposób nieuchwytna. Dodatkowo obejmuje swym zakresem ogromny obszar znaczeń. Z tego względu nie dziwi fakt, że ani w socjologii, ani w psychologii, ani też w teorii sztuki czy w estetyce nie udało się stworzyć jednoznacznej, precyzyjnej definicji, którą mógłby posłużyć się ustawodawca na potrzeby ochrony wysiłków intelektualnych człowieka.

Ramy artykułu, a także jego zakreślony na wstępie cel nie pozwalają niestety na kompleksowy przegląd stanowisk na ten temat. Dlatego w tym miejscu trzeba ograniczyć się do stwierdzenia, że pojęcie twórczości wciąż nieostre i niejednoznaczne pozostaje niezwykle pojemne, a co najważniejsze, jest pojęciem dynamicznym, które nieustannie zmienia swoje znaczenie.

W literaturze prawniczej zwraca się uwagę, że twórczość intelektualna ma różne oblicza. Działalność kreacyjna może – w zależności od zastosowanych metod twórczych, a nade wszystko charakteru uzyskanego rezultatu – przybrać w szczególności postać twórczości naukowej, artystycznej, wynalazczej czy racjonalizatorskiej. Mimo, niekiedy zasadniczych, odmienności koncepcyjnych w każdym przypadku wspólnym mianownikiem tego rodzaju aktywności intelektualnej pozostaje pierwiastek twórczy, będący niepowtarzalną emanacją osobowości twórcy [Czub 2012, s. 19]. Zdaniem J. Błęszyńskiego twórczość jest faktem będącym poza prawem, który powinien być rozumiany jako proces stanowiący element genetyczny dzieła, przesądzający o jego indywidualności. Twórczość jest efektem duchowej, a tylko w pewnym stopniu fizycznej działalności człowieka [Błęszyński i Staszko 1983, s. 40].

Konstytucyjna gwarancja wolności twórczości należy do najmłodszych i najmniej zbadanych elementów z katalogu wolności i praw przysługujących jednostce (tzw. praw podstawowych) [Bieczyński 2011, s. 15]. Wolność ta *explicite* wyrażona została w polskim porządku prawnym dopiero w obecnie obowiązującej Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. W myśl art. 73 każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury. W literaturze pojawia się stwierdzenie, że wolności mieszczące się w przywołanym przepisie zostały ujęte w formę prawa podmiotowego, co oznacza, że wynikają z nich

roszczenia indywidualne, a zarzut ich naruszenia może stanowić podstawę skargi konstytucyjnej [Garlicki 2003, s. 2]. Jednocześnie spór w przedmiocie normatywnego kształtu granic wolności twórczości, który toczy się na płaszczyźnie argumentów natury etycznej oraz prawnej, wciąż pozostaje nierozwiązany. Ogólny charakter przepisu art. 73 Konstytucji nie daje w zasadzie żadnych wskazówek interpretacyjnych pozwalających na odtworzenie zgodnego z intencją ustawodawcy sensu użytych w tym przepisie wyrażań. Prowadzi to do sporów interpretacyjnych w orzecznictwie i w doktrynie. Problem ten jest szczególnie wyraźny, gdy chodzi o wykładnię terminu „twórczość artystyczna” [Bieczyński 2011, s. 80 i nast.], a także przy wszelkich próbach wytyczenia zakresu ochrony „twórczości naukowej” [Niewęglowski 2010, s. 37 i nast.].

W prawie autorskim pojęcie twórczości jest wynikiem pewnej koncepcji teoretycznej. Zgodnie z art. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 14 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (zwanej dalej: pr. aut.), przedmiotem ochrony prawa autorskiego jest utwór, rozumiany jako „każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia”. Uzupełnienie tej syntetycznej definicji znajdujemy w ust. 2, zgodnie z którym „ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne”. Ponadto w przywołanym artykule, w ust. 2, znajdujemy przykładowe wyliczenie poszczególnych kategorii utworów – katalog chronionych utworów pozostaje zatem otwarty [Flisak 2008, s. 141]. Utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną, a ochrona przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności (art. 1 ust. 3 i 4 pr. aut.).

Poszukiwanie koniecznych cech utworu w doktrynie najczęściej sprowadza się do wyznaczenia sposobów ujmowania przesłanek indywidualności i oryginalności, które często obejmowane są pojęciem twórczości, przy czym kryterium oryginalności nie jest określeniem normatywnym, zaś pojęcie indywidualności stanowi kryterium ustawowe.

Znamienne jest stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w orzeczeniu z dnia 8 października 1980 r. [Wyrok SN... 1980]. Zdaniem sądu przepisy prawa autorskiego nie zawierają wyjaśnienia, co należy rozumieć przez pojęcie twórczości, jednakowoż aby dzieło mogło korzystać z ochrony prawnej, tzn., aby powstało prawo autorskie do dzieła, musi ono zawierać element twórczości.

J. Barta i R. Markiewicz, posługując się przesłanką twórczości, odnoszą ją do stwierdzenia, że dany rezultat działalności człowieka ma charakter kreacyjny. Cecha twórczości, zdaniem autorów, „jest spełniona, gdy istnieje subiektywnie nowy wytwór intelektu; jest ona zatem ujmowana wyłącznie w płaszczyźnie nowości subiektywnej i zorientowana retrospektywnie” [Barta i Markiewicz 2013, s. 39].

W. Machała zwraca uwagę, że „pojęcie utworu stało się (...) niezrozumiałe nie tylko dla przeciętnego uczestnika obrotu, ale także dla specjalisty (o czym świadczą kontrowersje środowiskowe wokół decyzji przyznających status utworu np. kołowym licznikom kalorii i SIWZ). Ta sytuacja jest jednym z przejawów erozji prawa autorskiego i przyczyn coraz słabszej akceptacji jego norm” [Machała 2012, s. 158].

W prawie autorskim wyraźnie chroniona jest więź twórcy z utworem, z kolei w prawie własności przemysłowej [Ustawa z dnia 30 czerwca 2000...] wynalazcze dobra osobiste chronią szczególną emocjonalną więź z wynalazkiem i samym procesem twórczym związanym z jego powstawaniem.

Nieproporcjonalna ochrona twórczości generuje poważne społeczne straty i jest ekonomicznie nieefektywna¹. Ekonomia nie dostarcza jednak modeli pozwalających określić optymalny stopień ochrony twórczości. W literaturze tragedii „wspólnego pastwiska” (*tragedy of the commons*) przeciwstawia się tragedię „prywatnego zawłaszczania” (*tragedy of anticommons*). Podkreśla się jednak, że ograniczenia tzw. rozpiętości i głębokości praw własności intelektualnej są celowe ze względu na aspekt rynkowy, pozycja uprawnionego zbliżona jest bowiem do dominacji rynkowej w rozumieniu prawa konkurencji [Szpringer 2011, s. 52 i nast.].

Prowadzi to do wniosku, że wytyczenie granic ochrony twórczości jest dla ustawodawcy prawdziwym wyzwaniem, wymaga bowiem podejścia uwzględniającego potrzebę ochrony społecznie istotnego dobra przy jednoczesnym uwzględnieniu kosztów związanych z istnieniem wszelkich systemów ochrony. Dlatego należy postulować ochronę twórczości na różnych poziomach (ogólnym i szczegółowym) za pomocą proporcjonalnych i efektywnych środków ochrony.

3. Ochrona twórczości na tle kodeksowej konstrukcji ochrony dóbr osobistych. Zarys problemu

W doktrynie prawa cywilnego pojawia się stwierdzenie, że nie wszystkie stany rzeczy pozytywnie oceniane przez porządek prawny mogą zostać zakwalifikowane jako dobra osobiste. Jakkolwiek w dobrach osobistych upatruje się wartości konstytuujących i indywidualizujących człowieka [Cisek 1989, s. 40], to istnienie

¹ Należy wskazać przede wszystkim koszty monopolu, koszty zmniejszenia przyszłego poziomu twórczości ze względu na jej kumulatywną naturę, tzw. koszty poszukiwania (*tracing cost*), koszty administracyjne związane z tworzeniem i stosowaniem prawa, koszty niepodjętych działań, związane z ograniczaniem działalności twórczej z uwagi na ryzyko naruszenia prawa (*chilling effect*) [Posner 1987, s. 1–13].

zasługującego na ochronę interesu jednostki nie stanowi jeszcze warunku wystarczającego przyjęcia istnienia dobra osobistego [Szpunar 1979, s. 106].

W myśl art. 23 obecnie obowiązującego Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.) dobra osobiste człowieka, w szczególności: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Art. 23 k.c. zawiera jedynie ogólną zasadę, że dobra osobiste, wymienione przykładowo, pozostają pod ochroną prawa cywilnego i to niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Nie wskazuje on natomiast środków ochrony, a więc sankcji przewidzianych na wypadek ich naruszenia. Te zostały wymienione, również niewyczerpująco, w art. 24 § 3, w którym znajdujemy jednoznaczne postanowienie, że jego przepisy nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim i wynalazczym.

Istotnym zagadnieniem, które budzi wątpliwości, zwłaszcza doktrynalne, jest pojęcie dóbr osobistych oraz konstrukcja ochrony. W doktrynie przeważa obecnie pogląd, że konieczne jest ujmowanie dóbr osobistych w kategoriach obiektywnych. Określa się je jako wartości o charakterze niemajątkowym, ściśle związane z osobowością ludzką, decydujące o jej bycie, pozycji w społeczeństwie, a będące wyrazem jej odrębności psychicznej i fizycznej oraz możliwości twórczych, które są uznane powszechnie w społeczeństwie i akceptowane przez dany system prawny [Cisek 1989, s. 39 i nast.].

Istotną cechą dóbr osobistych jest ich ściśle związany z podmiotem, któremu one przysługują, czyli dobra te, takie jak zdrowie, wolność i cześć, „powstają” w zasadzie z chwilą urodzenia człowieka. W przypadku twórczości naukowej, artystycznej, wynalazczej czy racjonalizatorskiej możemy jednak powiedzieć, że podmioty nabywają te dobra dopiero w następstwie określonych działań.

W doktrynie pojawia się dyskusja na temat tego, czy autorskie dobra osobiste są odrębne od dóbr osobistych prawa powszechnego, czy też stanowią jedynie pewną ich postać. Pojawia się pogląd, że są to dobra odrębne, gdyż będąc „wyrazem rzeczywistnienia osobowości twórcy w utworze, stają się wobec twórcy po części zewnętrzne, autonomiczne” [Wojciechowska 1994, s. 371–391]. W doktrynie prawniczej oraz orzecznictwie dominuje jednak podejście, zgodnie z którym autorskie dobra osobiste są szczególną kategorią dóbr osobistych powszechnego prawa cywilnego, analogicznie autorskie prawa osobiste można traktować jako szczególne prawa osobiste powszechnego prawa cywilnego ([Tylec 2012] i przywołana tam literatura). W przypadku autorskich dóbr osobistych z jednej strony mamy zatem ochronę przewidzianą w kodeksie cywilnym w ramach ochrony „twórczości naukowej i artystycznej”, z drugiej strony dobra te chronione są na

odrębnej podstawie przepisów prawa autorskiego [Barta i Markiewicz 2013, s. 102–103]. Znajduje to potwierdzenie w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2001 r. [Wyrok SN... 2001], w którym SN słusznie przyjął, że: „przepisy pr. aut. regulują zarówno ochronę dóbr osobistych twórców (art. 78), jak i ich autorskich praw majątkowych (art. 79 i 80). Nie znaczy to jednak, że stanowią one wyłączną podstawę dochodzenia tych roszczeń. W myśl bowiem art. 24 § 3 k.c. reguły odpowiedzialności kodeksowej pozostają w kumulatywnym zbiegu ze wskazanymi przepisami ustawy z 1994 r., co oznacza, iż środki przewidziane jednymi i drugimi przepisami mogły być w sprawie stosowane zarówno kumulatywnie, jak i alternatywnie. Decydujący w tej mierze powinien być wybór osoby zainteresowanej”.

Z kolei w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 lipca 2012 r. przyjęto, że „w katalogu dóbr osobistych podlegających ochronie cywilnoprawnej ustawodawca ujął m.in. twórczość artystyczną, której zakres przedmiotowy obejmuje szeroko rozumiane niemajątkowe, indywidualne wartości związane z procesem działalności artystycznej oraz będącym jego wynikiem dorobkiem twórczym, niepodlegającym ochronie na podstawie przepisów szczególnych, a głównie przepisów prawa autorskiego”.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 14 maja 2007 r. przyjął, że „zakresy pojęć twórczość artystyczna jako rodzaj dobra osobistego i jako osobiste prawo autorskie (odpowiednio podlegających ochronie na podstawie kodeksu cywilnego i prawa autorskiego) krzyżują się. Desygnat dobra osobistego jest szerszy, gdyż w części obejmującej takie formy jak sfera procesu twórczego niezakończona utworem, elementy poznawcze dzieła i sytuacja zagrożenia naruszeniem wykraczają poza zakres osobistych praw autorskich”.

W literaturze prawniczej również wskazuje się, że pojęcie twórczości artystycznej, naukowej, wynalazczej i racjonalizatorskiej ma szerszy zakres niż autorskie dobra osobiste. E. Modrzejewski wyraził pogląd, zgodnie z którym dobro osobiste, obejmujące twórczość naukową, artystyczną, wynalazczą lub racjonalizatorską, nie dotyczy jej rezultatów – utworów. Zdaniem tego autora, przedmiotem ochrony prawnej z art. 23 k.c. jest dobro osobiste w postaci „twórczości”, a według ustaw szczególnych rezultaty twórczości, czyli m.in. utwory. Utożsamianie procesu tworzenia i rezultatu nie jest możliwe, gdyż są to pojęcia różne [Modrzejewski 1969–1970, s. 70]. A. Szpunar twierdził, że termin „twórczość” został użyty w art. 23 k.c. w celu zbiorczego określenia wszelkich dóbr osobistych, jakie przysługują twórcom [Szpunar 1979, s. 148]. Podobnie J. Barta i R. Markiewicz uznali, że stanowi ono zbiorczą nazwę dla określenia wszelkich dóbr osobistych, które powstają ze względu na sferę działalności artystycznej, naukowej i wynalazczej oraz jej rezultaty; termin ten w stosunku do pojęcia autorskich dóbr osobistych ma charakter ogólny. Stwierdzili, że termin „twórczość” na gruncie art. 23 k.c. można

rozumieć zarówno jako pewien proces, jak i jako jego wynik, który z kolei nie musi mieć zawsze charakteru dzieła w rozumieniu art. 1 pr. aut. [Barta i Markiewicz 1986, s. 135–136].

W przypadku naruszenia autorskich dóbr osobistych w literaturze zwraca się uwagę na konieczność naruszenia czy osłabienia więzi twórcy z utworem. Pojawiają się wypowiedzi, że „więź twórcy z utworem” to nadrzędne (ogólne) autorskie dobro osobiste, które istnieje ze względu na każdy utwór i oznacza całość niemajątkowych wartości dla twórcy (stwierdzanych według zobiektywizowanych kryteriów) ze względu na utwór.

G. Tylec, przytaczając wypowiedzi z doktryny i orzecznictwa, wskazuje sytuacje, w których prawo dopuszcza ochronę interesów twórców przez stosowanie art. 23 k.c. tam, gdzie nie sięga ochrona prawnouatorka, oraz sytuacje, gdy ochrona prawna płynąca z przepisów prawa autorskiego nie powstaje. Zdaniem autora istnieje wiele sytuacji, w których pomimo tego, że działalność człowieka nie spełnia przesłanek twórczości w sensie autorskoprawnym, istnieje silny związek psychiczny osoby ludzkiej z efektami jej działalności intelektualnej, np. kwestia ujawnienia nazwiska (autorstwa) osoby przeprowadzającej określone badania naukowe, odkrywcy pewnych praw matematycznych, fizycznych. Na gruncie konstrukcji ochrony dóbr osobistych chronione mogą być zatem przykładowo takie wartości, jak interesy osobiste twórców prac naukowych (lub twórców składników tych prac), które nie podlegają prawu autorskiemu, „dobra sława dzieła” lub „dobre imię dorobku twórcy”, a także sam proces twórczy [Tylec 2012].

O ile w prawie autorskim wyraźnie chroniona jest więź twórcy z utworem (art. 16 pr. aut.) [Wojciechowska 1999, s. 20–44], to w prawie własności przemysłowej [Ustawa z dnia 30 czerwca 2000...] pojawiają się wypowiedzi łączące tzw. wynalazcze dobra osobiste z przedmiotami intelektualnymi, jakkolwiek zdaniem niektórych autorów dobrem osobistym jest wyłącznie stosunek pomiędzy autorem a rezultatem jego działalności [Sołtyśński 1967, s. 51]. Zdaniem J. Szwai prawo osobiste chroniące proces twórczy jest prawem odrębnym od uprawnienia do autorstwa wynalazku, gdyż różni je dobro podlegające ochronie. W pierwszym przypadku jest to stosunek między autorstwem a wykonanym projektem, w drugim zaś – twórcza praca nad wykonaniem projektu [Szwaja 1986, s. 187]. Podobne wypowiedzi znajdujemy w nowszej literaturze przedmiotu. W piśmiennictwie podkreśla się, że wynalazcze dobra osobiste chronią „szczególny węzeł emocjonalny, łączący innowatora z uprzedmiotowionym rezultatem działalności kreacyjnej, a także przebiegiem konceptualnego procesu twórczego” [Czub 2000, s. 152].

Podsumowując, można stwierdzić, że wartość określona w art. 23 k.c. ogólną formułą „twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska” integruje w istocie, zależnie od ujęcia, co najmniej trzy typy dóbr osobistych: po pierwsze twórczość rozumianą jako więź danego twórcy z konkretnym wytworem

jego intelektu, po drugie twórczość w znaczeniu swobody procesu tworzenia, wreszcie po trzecie twórczość rozpatrywaną jako cały dorobek danego twórcy, tj. sumę stworzonych przez niego dóbr niematerialnych. Pierwszy aspekt twórczości podlega ochronie wyłącznie w reżimach szczególnych (np. autorsko-prawnym), natomiast pozostałe wyróżnione przejawy twórczości – na podstawie przepisów kodeksu cywilnego jako powszechne dobra osobiste [Czub 2012, s. 40 i nast].

Z kolei w projekcie księgi pierwszej kodeksu cywilnego [*Księga...* 2009] w art. 21 pojawia się pojęcie osiągnięć twórczych. Zgodnie z przywołanym przepisem godność i inne dobra osobiste człowieka, w szczególności: życie, zdrowie, nietykalność i integralność, wolność, cześć, swoboda sumienia, stan cywilny, wizerunek, pseudonim, tajemnica korespondencji, prywatność, osiągnięcia twórcze, kult pamięci osoby zmarłej, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Wydaje się, co wykazano już powyżej, że w kodeksie cywilnym pojęcie twórczości naukowej i artystycznej obejmuje dobro osobiste, którego desygnat jest szerszy niż dobra chronionego na podstawie przepisów prawa autorskiego. Z kolei zakres przedmiotowy pojęcia osiągnięć twórczych w zestawieniu z kodeksowym ujęciem twórczości naukowej i artystycznej oraz doktrynalnym pojęciem twórczości, zbudowanym na gruncie definicji prawa autorskiego, budzi duże wątpliwości. Powstaje pytanie, czy projektodawca słusznie wprowadził do obecnie funkcjonującego katalogu pojęć kolejne, równie nieprecyzyjne i wymagające dookreślenia. Pojawia się bowiem od razu wątpliwość, czy w myśl językowych reguł wykładni słowo „osiągnięcia” powinno być interpretowane zgodnie z definicją językową. Według słownika „osiągnięcie” oznacza to, co zostało osiągnięte, z kolei „osiągnąć – osiągać” oznacza: 1) uzyskać coś; 2) dojść, dobiec itp. do miejsca będącego celem; 3) dojść do pewnego momentu w rozwoju, będącego często kresem możliwości [Słownik... 2016]. W kontekście definicji słownikowej pojawia się pytanie, czy w projektowanej w nowym kodeksie cywilnym regulacji nie doszło do poważnego zawężenia ochrony autorskich dóbr osobistych. Dotychczas w piśmiennictwie i orzecznictwie raczej nie było wątpliwości co do tego, że dobro to obejmuje także proces twórczy, a nie tylko rezultat (utwór). Na gruncie dotychczasowych uregulowań w ramach ochrony twórczości naukowej, artystycznej, wynalazczej i racjonalizatorskiej możliwe było obejmowanie ochroną kwestii związanych z prawami do: zakreślenia ram wykorzystania twórczości, naruszenia dobrej sławy dzieła lub dobrego imienia dorobku twórcy, ochrony procesu twórczego, a w pewnych sytuacjach nawet prawa do pierwszeństwa publikacji twórczości [Tylec 2012]. Z kolei wyrażenie „osiągnięcie twórcze” wydaje się wyraźnie wskazywać jedynie na określone, związane wprawdzie z osobowością podmiotu, ale rezultaty (obiekty) aktywności twórczej. Takie zawężające zakres

ochrony podejście ustawodawcy nie eliminuje pojawiających się dotychczas trudności z określeniem pewnego granicznego, minimalnego poziomu ludzkiej aktywności umysłowej, która zasługuje na ochronę. Może natomiast prowadzić do niewystarczającego jej poziomu ze względu na to, że ochrona prawnoautorska zarezerwowana dla rezultatów spełniających cechę twórczości o indywidualnym charakterze nie zawsze jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeby ochrony wysiłków twórczych człowieka.

W świetle zarysowanych powyżej trudności definicyjnych, które oddziałują na praktykę stosowania prawa w obszarze ochrony twórczości, wydaje się, że przy okazji działań zmierzających do przygotowania założeń nowej kodyfikacji prawa cywilnego projektodawca powinien dążyć do ich usunięcia. Podkreślić należy, że dobra osobiste związane z twórczą aktywnością człowieka stają się w dobie gospodarki opartej na wiedzy, w czasach społeczeństwa informacyjnego nie tylko dobrem, które niewątpliwie zasługuje na ochronę, ale przede wszystkim ważnym zasobem (aktywem) zdolnym oddziaływać na gospodarkę i społeczną rzeczywistość. Z tego względu wprowadzenie do przepisu konstruującego ochronę dóbr osobistych pojęcia, co do którego zakresu przedmiotowego mnożyć się będą kolejne interpretacyjne wątpliwości, ocenić należy negatywnie, postulując jednocześnie przemyślenie jego językowego brzmienia.

4. Środki ochrony twórczości w świetle projektu kodeksu cywilnego

Przesłanki ochrony dóbr osobistych i środki ich sądowej ochrony uregulowano w art. 24 § 1 k.c. W myśl przywołanego przepisu ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności aby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym (art. 24 § 2 i 3 k.c.).

Przesłankami ochrony dóbr osobistych, które muszą być spełnione łącznie, są: 1) istnienie dobra osobistego, 2) zagrożenie lub naruszenie tego dobra, 3) bezprawność zagrożenia lub naruszenia. Pierwsze dwie przesłanki musi udowodnić

powód dochodzący ochrony; pozwany może bronić się, wykazując, że nie działał bezprawnie. Jest to bardzo korzystne dla powoda rozłożenie ciężaru dowodu, gdyż na pozwanym spoczywać będzie ciężar udowodnienia, że naruszenie nie było bezprawne.

Powód musi wykazać, że doszło do zagrożenia lub naruszenia istniejącego dobra osobistego. Dobra osobiste wymienia przykładowo art. 23. Nie wystarcza tu powołanie się na naruszenie dóbr osobistych, rozumiane jako jakaś krzywda, dyskomfort, ujemne przeżycie psychiczne. Trudności wiążą się z precyzyjnym określeniem kryteriów, według których należy oceniać, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych.

Art. 24 § 1 zapewnia osobie, której dobro osobiste zostało naruszone lub też tylko zagrożone, dwa roszczenia o charakterze niemajątkowym, a mianowicie o zaniechanie działania oraz o dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia zasługującego na ochronę dobra osobistego. O tym, czy w konkretnym wypadku można mówić o naruszeniu (zagrożeniu naruszenia) dobra osobistego, nie mogą decydować subiektywne odczucia osoby uważającej się za pokrzywdzoną. Decydujące znaczenie ma to, jaką reakcją naruszenie to wywołało (lub przy zagrożeniu mogłoby wywołać) w społeczeństwie.

Zgodnie z art. 24 § 1 zd. 1, ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. Przepis ten dotyczy nie czynów (działań) już dokonanych, lecz przypadków, gdy występuje zagrożenie działania naruszającego dobro osobiste. Chodzi o zagrożenie działania bezprawnego.

Z art. 24 § 1 zd. 2 wynika, że w razie dokonanego już naruszenia dobra osobistego ten, czyje dobro zostało naruszone, może żądać, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności aby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Treść tego przepisu prowadzi do dwóch istotnych wniosków, a mianowicie, że poszkodowany może łączyć żądanie zaniechania dalszych naruszeń z żądaniem usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego oraz że przepis ten nie określa wszystkich czynności, których sprawca naruszenia powinien dokonać w celu usunięcia skutków tego naruszenia.

Art. 24 wymienia złożenie oświadczenia jako jeden ze sposobów usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego. Oznacza to, że liczba i rodzaj środków mających doprowadzić do usunięcia nie zostały przez ustawodawcę określone. Nie zostało też określone, jaką treść powinno mieć takie oświadczenie ani też w jakiej formie powinno być złożone. Należy przyjąć, że treść i forma oświadczenia będą zależeć w każdym wypadku od rodzaju naruszonego dobra, okoliczności, w jakich do naruszenia doszło, oraz formy, w jakiej tego dokonano.

Ustawą z 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny dokonano zmiany art. 24 § 1 przez dodanie w nim zdania trzeciego w brzmieniu: „Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny”. Ustawodawca, dodając w art. 24 § 1 zd. 3, przesądził w sposób jednoznaczny o możliwości zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego na rzecz poszkodowanego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na cel społeczny w każdym wypadku naruszenia (zagrożenia) dobra osobistego.

Warto wskazać, że w wyroku z dnia z 17 marca 2007 r.² Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że: „W razie naruszenia dobra osobistego pokrzywdzony może żądać zarówno przyznania mu odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, jak i zasądzenia sumy pieniężnej na wskazany przez siebie cel społeczny (art. 448 k.c.). Przesłanką roszczenia o zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny (art. 448 k.c.) jest wina kwalifikowana sprawcy naruszenia dobra osobistego, mianowicie wina umyślna albo rażące niedbalstwo”.

Orzeczenie to potwierdza wyrażany w doktrynie pogląd, że do zasądzenia zarówno zadośćuczynienia, jak i świadczenia na cel społeczny nie wystarczy ustalenie bezprawności naruszenia (zagrożenia) dobra osobistego, ale konieczne jest ustalenie działania zawinonego (choćby winy nieumyślnej w najlżejszej postaci), i że zasądzenie jednego z tych świadczeń nie wyłącza możliwości zasądzenia również drugiego ([Cisek 1989, s. 125] i przywołana tam literatura).

Opublikowany w 2009 r. projekt księgi pierwszej kodeksu cywilnego w istotny sposób rozbudowuje istniejącą regulację odpowiedzialności, w szczególności w zakresie odpowiedzialności majątkowej za naruszenie dobra osobistego [Machnikowski 2012, s. 21 i nast.].

Zaproponowany w projekcie art. 22 § 1 stanowi, że jeżeli dobru osobistemu zagraża cudze działanie lub je narusza, uprawniony może dochodzić ochrony przeciwko każdej osobie, która dopuściła się takiego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W myśl § 2 nie jest bezprawne działanie podjęte na podstawie przepisów ustawy lub za zgodą uprawnionego. Ujawnienie informacji dotyczących jego osoby nie jest działaniem bezprawnym, jeżeli informacje te są prawdziwe, a za ich ujawnieniem przemawia ważny interes publiczny lub prywatny.

W dalszej kolejności projektodawca przewidział art. 23. Zgodnie z jego brzmieniem w razie zagrożenia dobra osobistego można żądać niezwłocznego zaniechania oznaczonego działania i usunięcia przyczyny zagrożenia (§ 1). W myśl § 2 przywołanego przepisu, jeżeli dobro osobiste zostało naruszone, można także żądać dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia tego stanu

² I CSK 81/2005, LexisNexis nr 1233775, z glosami J. Sieńczyło-Chlabicz (OSP 2007, nr 3 poz. 30) i K. Osajdy (MoP 2007, nr 23, s. 1321).

i skutków naruszenia, a w szczególności złożenia oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie.

W art. 24 przewidziano następujące środki ochronne: jeżeli naruszenie dobra osobistego jest następstwem zawinonego działania albo innego zdarzenia, z którym łączy się obowiązek naprawienia szkody, sąd może przyznać uprawnionemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę albo na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia i pozostałych środków przysługujących w razie naruszenia lub zagrożenia dobra osobistego (§ 1). Paragraf 2 tegoż przepisu stanowi, że do roszczeń o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej, o których mowa w przepisie § 1, stosuje się przepisy o obowiązku naprawienia szkody. Z kolei w myśl § 3 roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę może być zbyte tylko wtedy, gdy jest już wymagalne i zostało uznane albo przyznane przez sąd prawomocnym orzeczeniem. Roszczenie to przechodzi na spadkobierców, jeżeli zostało uznane albo powództwo zostało wytoczone za życia uprawnionego. W obydwu przypadkach oświadczenie o uznaniu roszczenia powinno być złożone w formie pisemnej.

Dodatkowo w świetle art. 25 § 1, jeżeli skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych. Projekt w art. 25 § 1 powtarza zatem treść obecnie obowiązującego art. 24 § 2 k.c. Można również żądać wydania korzyści uzyskanej przez osobę, która dopuściła się naruszenia dobra osobistego (§ 2 przywołanego przepisu).

Porównując projektowaną regulację w zakresie ochrony dóbr osobistych z regulacją dotychczasową, należy zauważyć, że w świetle uregulowań dotychczasowych osoba, której dobro osobiste zostało naruszone, mogła korzystać z dwóch rodzajów środków ochrony: majątkowych, czyli zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę, i niemajątkowych, czyli złożenia oświadczenia w formie przeprosin czy wyjaśnienia. Dochodzenie odszkodowania wymagało z kolei wskazania uszczerbku majątkowego. W przypadku naruszenia dóbr osobistych, a w szczególności dóbr autorskich, w tym w sytuacji potrzeby ochrony twórczości, szkoda nie zawsze powstaje, a na pewno rodzą się liczne trudności z jej wykazaniem. W projekcie kodeksu cywilnego pojawia się dodatkowe roszczenie, które – jak się wydaje – ma stanowić remedium na trudności z wykazaniem uszczerbku w interesach majątkowych uprawnionego (twórcy). Projektodawca poszerza zatem katalog środków ochronnych o roszczenie o wydanie korzyści uzyskanych przez osobę, która dopuściła się naruszenia dobra osobistego.

Powyższą zmianę można by ocenić pozytywnie, a to w kontekście potrzeby ochrony interesów majątkowych uprawnionego w związku z naruszeniem autor-

skich dóbr osobistych także w sytuacji, gdy nie doszło do powstania szkody, a szczególnie wtedy, gdy poszkodowany napotyka trudności z jej udowodnieniem. Oceniając projektowaną regulację, trzeba mieć jednak świadomość, że roszczenie o wydanie korzyści funkcjonuje już w prawie własności intelektualnej i jest jednym z najbardziej problematycznych roszczeń [Sołtysiński i Nowicka 2006, s. 1064; Tischner i Targosz 2007, s. 79; Czajkowska-Dąbrowska 2007, s. 61]. Pojawiają się bowiem na gruncie ochrony praw własności intelektualnej poważne trudności z ustaleniem korzyści, jakie mają podlegać wydaniu, a także z ustaleniem miejsca tego roszczenia w systemie roszczeń przysługujących podmiotom praw własności intelektualnej. Rozważania na temat charakteru prawnego roszczenia o wydanie korzyści koncentrują się na problemie relacji tego roszczenia w stosunku do reżimu bezpodstawnego wzbogacenia, a także na próbach określenia, czy przynajmniej na zasadzie analogii można do niego stosować przepisy kodeksu cywilnego dotyczące roszczeń uzupełniających lub przepisy dotyczące prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia [Podrecki 2010, s. 351]. Wobec wciąż toczącej się dyskusji, która dotyczy obecnych uregulowań w ustawach szczegółowych z zakresu prawa własności intelektualnej w przedmiocie roszczenia o wydanie korzyści, pojawia się pytanie o celowość wprowadzania go do katalogu roszczeń o ochronę dóbr osobistych. Projektowanie regulacji wątpliwych z punktu widzenia ich natury nie sprzyja bowiem pewności prawa i rodzi więcej problemów niż korzyści w praktyce jego stosowania. Z tego względu trudno jest odnieść się pozytywnie do przedstawionej w projekcie propozycji.

Z kolei pozytywnie należy ocenić tę zmianę, która skutkuje usunięciem wskazanych powyżej wątpliwości na temat tego, czy możliwe jest kumulatywne dochodzenie roszczeń majątkowych na rzecz uprawnionego i wskazanej instytucji. Projektowane regulacje przewidują wyraźnie, że osoba, której dobro zostało naruszone, będzie musiała zdecydować, z jakiego świadczenia typu majątkowego chce korzystać: na swoją rzecz, czy na rzecz wskazanej osoby (instytucji). Kumulacja tych dwóch świadczeń w świetle jasnego językowo brzmienia przepisu nie jest na gruncie nowych przepisów możliwa. Rozwiązanie takie należy ocenić pozytywnie, ponieważ usuwa dotychczasowe wątpliwości w tym zakresie.

5. Podsumowanie

Twórczość, jakkolwiek wciąż niedająca się zamknąć w ramy definicji (psychologicznej, socjologicznej, ekonomicznej, filozoficznej czy prawnej), zasługuje na ochronę jako dobro o szczególnej społecznej wartości. Niemniej jednak system prawny wciąż stoi przed wyzwaniem dotyczącym wyznaczenia zakresu przedmiotowego ochrony, a także ustalenia „głębokości” oraz „rozpiętości” tej ochrony.

Opublikowany w 2009 r. projekt księgi pierwszej kodeksu cywilnego w istotny sposób rozbudowuje istniejącą regulację odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych, wprowadzając jednocześnie nowy katalog tych dóbr. Funkcjonujące w obecnie obowiązującym kodeksie pojęcie twórczości naukowej, artystycznej, wynalazczej i racjonalizatorskiej zastąpiono pojęciem osiągnięć twórczych. Jak stwierdza K. Wojciechowski [2005, s. 77]: „Najprawdopodobniej współczesny język prawniczy nie jest na tyle precyzyjny, aby sformułować ogólne i precyzyjne kryteria dla definicji oraz niezbędnych analiz i klasyfikacji w dziedzinie z istoty swojej wysoce subiektywnej”. Pojawia się jednak w tym miejscu istotna wątpliwość, czy zmianę terminologii należy uznać za celową. Użyte przez projektodawcę określenie „osiągnięcia twórcze” automatycznie nasuwa przecież pytanie o jego zakres przedmiotowy i stosunek do obecnie obowiązującego pojęcia, a także o relację z pojęciem utworu w prawie autorskim. W przypadku ochrony dóbr osobistych powiązanych z twórczą aktywnością człowieka już samo pojęcie twórczości rodzi wiele pytań, które wciąż w doktrynie i orzecznictwie pozostają bez odpowiedzi. Dodatkowo nie ma też pewności co do tego, czy autorskie dobra osobiste są dobrami osobistymi prawa cywilnego [Wojciechowska 1994, s. 371]. Z tego względu w ocenie autorki niniejszego artykułu wszelkie zmiany terminologiczne, w szczególności w obszarze tak trudnych do bliższego określenia dóbr osobistych, wprowadzane powinny być ze szczególną ostrożnością i dbałością o precyzję. Pojęcia poszczególnych dóbr osobistych są bowiem wewnętrznie skonfliktowane, zrelatywizowane i dlatego sądy rozstrzygające spory zmuszone są do ważenia interesów naruszonego i uprawnionego (poszkodowanego). Sytuacja ta nie ulegnie zmianie także na gruncie nowego kodeksu cywilnego w kształcie regulacji zaproponowanych w omawianym projekcie. Dodatkowo wraz z nowymi pojęciami pojawią się nowe wątpliwości interpretacyjne, co nie wpłynie dobrze na praktykę stosowania prawa w zakresie ochrony twórczości.

Znacznie rozbudowana została też regulacja odnosząca się do środków ochrony dóbr osobistych. Istotna zmiana dotyczy wprowadzenia roszczenia o wydanie korzyści. Rozwiązanie to budzi duże wątpliwości, a to w związku z trudnościami, z jakimi boryka się obecnie prawo własności intelektualnej ze względu na nierozwiązany wciąż problem ustalania zakresu korzyści, jakie mają podlegać wydaniu, a także pytań o charakter prawny i miejsce tego roszczenia w katalogu środków ochronnych. Pozytywnie zaś można ocenić zmianę, która przerywa dyskusję na temat możliwości kumulowania zadośćuczynienia z żądaniem zapłaty na wskazywany cel społeczny. Projektowane regulacje nie pozostawiają bowiem wątpliwości co do tego, że roszczenia te mogą być dochodzone jedynie alternatywnie.

Podsumowując wysiłki projektodawcy w obszarze ochrony dóbr osobistych związanych z działalnością twórczą, stwierdzić można, że konieczne jest prze-myślenie proponowanych konstrukcji z uwzględnieniem wskazanych wątpliwości.

W szczególności istotne jest odpowiednie ukształtowanie relacji pomiędzy regulacją kodeksową a regulacjami szczegółowymi w celu zapewnienia należytego poziomu ochrony wszelkim dobrom o charakterze intelektualnym, w których przypadku poziom wysiłku twórczego człowieka zasługuje na ochronę. Ograniczenie ochrony jedynie do samych rezultatów tych wysiłków nie wydaje się bowiem zabiegiem zaspokajającym potrzebę zabezpieczenia społecznie ważnych interesów, takich jak: ochrona samego procesu twórczego, dorobku twórczego, szeroko rozumianej twórczości naukowej czy wynalazczej, ponieważ ochroną prawa cywilnego powinien zostać objęty ogół dóbr osobistych związanych z działalnością intelektualną, a nie tylko te dobra, których ochronę przewidują przepisy prawa autorskiego i wynalazczego.

Literatura

- Barta J., Markiewicz R. [1986], *Ochrona dóbr osobistych w zakresie twórczości naukowej i artystycznej* [w:] *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym. Zagadnienia wybrane*, red. J.S. Piąkowski, Ossolineum, Wrocław.
- Barta J., Markiewicz R. [2013], *Prawo autorskie*, wyd. 3, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Bieczyński M.M. [2011], *Prawne granice wolności twórczości artystycznej w zakresie sztuk wizualnych*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Błęszyński J., Staszów M. [1983], *Prawo autorskie i wynalazcze*, PWN, Warszawa.
- Cisek A. [1989], *Dobra osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Czajkowska-Dąbrowska M. [2007], *Własność czy własności (intelektualne)* [w:] *Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Marii Poźniak-Niedzielskiej*, red. A. Kidyba, R. Skubisz, Wolters Kluwer, Kraków.
- Czub K. [2000], *Prawa osobiste twórcy projektu wynalazczego*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, t. VII,
- Czub K. [2012], *O konstrukcji intelektualnych dóbr osobistych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej”, nr 1, <http://www.lex.pl/akt/-/akt/o-konstrukcji-intelektualnych-dobr-osobistych> (data dostępu: 1.09.2016).
- Flisak J.D. [2008], *Utwór multimedialny w prawie autorskim*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Garlicki L. [2003], *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 3, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78 poz. 483 ze zm. *Księga pierwsza kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem* [2009], Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa.
- Machała W. [2012], *Utwór. Przedmiot prawa autorskiego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Machnikowski P. [2012], *Odpowiedzialność za majątkowe skutki naruszenia dobra osobistego w projekcie księgi pierwszej kodeksu cywilnego* [w:] *Dobra osobiste XXI wieku. Nowe wartości, zasady, technologie*, red. J. Balcarczyk, Wolters Kluwer, Warszawa.

- Modrzejewski E. [1969–1970], *Wybrane zagadnienia prawa autorskiego*, Katowice.
- Niewęglowski A. [2010], *Wyniki prac badawczych w obrocie cywilnoprawnym*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Podrecki P. [2010], *Środki ochrony praw własności intelektualnej*, LexisNexis, Warszawa.
- Posner A.R. [1987], *The Law and Economics Movement*, „American Review”, vol. 77, nr 2.
- Słownik Języka Polskiego PWN [2016, sjp.pwn.pl [data dostępu: 1.09.2016].
- Sołtysiński S. [1967], *Charakter praw wynalazcy*, PWN, Poznań.
- Sołtysiński S., Nowicka A. [2006], *Uwagi o projekcie ustawy wdrażającej dyrektywę 2004/48 WE w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, z. 4.
- Stein M.I. [1953], *Creativity and Cultura*, „Journal of Psychology”, vol. 36, nr 2, <https://doi.org/10.1080/00223980.1953.9712897>.
- Szmidt K.J. [2013], *Pedagogika twórczości*, GWP.PL, Sopot.
- Szpringer W. [2011], *Koncepcja open-access w świetle ekonomicznej analizy praw własności intelektualnej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Szpunar A. [1979], *Ochrona dóbr osobistych*, PWN, Warszawa.
- Szwaja J. [1986], *Prawa osobiste wynalazców* [w:] *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, red. J.S. Piątkowski, Ossolineum, Wrocław.
- Tatarkiewicz W. [1975], *Dzieje sześciu pojęć: sztuka, piękno, forma, twórczość, odtwórczość, przeżycia estetyczne*, PWN, Warszawa.
- Tischner A., Targosz T. [2007], *Dostosowanie polskiego prawa własności intelektualnej do wymogów prawa wspólnotowego. Uwagi na tle projektu z dnia 24 maja 2006 r. ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz zmianie innych ustaw*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej”, z. 97.
- Tylec G. [2012], *Dobra osobiste prawa cywilnego jako niezależna od prawa autorskiego podstawa ochrony interesów twórczych*, „Monitor Prawniczy”, nr 10, <http://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artukul/dobra-osobiste-prawa-cywilnego-jako-niezalezna-od-prawa-autorskiego-podstawa-ochrony-interesow-tworczych/> (data dostępu: 1.09.2016).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., nr 380 poz. 585.
- Ustawa z dnia 14 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tekst jedn. Dz.U. z 2006 r., nr 90 poz. 631 ze zm.
- Ustawa z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Dz.U. nr 114 poz. 542.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. prawo własności przemysłowej, tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1615 ze zm.
- Wojciechowska A. [1994], *Czy autorskie dobra osobiste są dobrami osobistymi prawa cywilnego?*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, z. 3.
- Wojciechowska A. [1999], *Autorskie prawa osobiste twórców dzieła audiowizualnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej”, z. 72.
- Wojciechowski K. [2005], *Widowisko sportowe w telewizji. Widowisko sportowe i audiowizualna relacja z niego jako dobra chronione w świetle polskiego prawa prywatnego*, Liber, Warszawa.
- Wyrok SA w Białymstoku z dnia 31 lipca 2012 r., I ACa 303/12, Lex nr 1220403.

Wyrok SN z dnia 8 października 1980 r., IV CR 327/80, OSNC 1981, nr 5, poz. 8.
Wyrok SN z dnia 5 stycznia 2001 r., V CKN 499/00, Lex nr 53112.
Wyroku SN z dnia 17 marca 2007 r., I CSK 81/2005, LexisNexis nr 1233775.
Wyrok SN z dnia 14 maja 2007 r., I ACa 668/06, OSA 2008, z. 12, poz. 39.

Creativity and Its Protection in the Light of the Draft of the First Book of the Civil Code

(Abstract)

The aim of the article is to examine if the new civil code can be the basis for unravelling problems relative to the protection of human creative efforts, focused around the concept of “creativity”. The research work is based on the assumption that difficulties in determining the appropriate level of rights protection, which can last for several decades, make a legislative initiative necessary. Proper legal regulation could contribute to the elaboration of an efficient method of protection, especially in places where the detailed regulations are still clearly insufficient. Analysis of structures adopted in the project to protect “creative achievements” leads to the conclusion that, in spite of the extensive directory of protective measures, regulations are still insufficient due to difficulties in determining the exact subject matter of protection required to ensure that those rights are protected sufficiently.

Keywords: creativity, creative achievements, personal rights, protection of moral rights.